VIKIPEEDIA

Mapudunguni keel

Mapudunguni ehk **maputše keel** on araukaani keelte hulka kuuluv keel, mida räägitakse Tšiili lõuna-keskosas ja Argentina lääne-keskosas. Seda keelt kõneleb umbes 250 000 inimest (andmed aastast 2007). Rahvuslikku koosseisu kuulub aga umbes 600 000 mapudungunlast (andmed aastast 2002).[1] Alternatiivsed nimetused on mapudungu keel, maputše ja araukaani keel. Mapudungi keeles on erinevad murded: molutše, pehuentše ja pikuntše. Pehuentše ja molutše on väga sarnased. Nende murrete kõnelejad saavad üksteisest kergesti aru. Kirjaoskus L1 tasemel on alla 1%. Kirjaoskus L2 tasemel on 21%. 85 000 inimest oskavad kirjutada hispaania keeles.

Mapudunguni keel	
Kõneldakse	Tšiili, Argentina
Piirkonnad	Lõuna-Ameerika
Kokku kõnelejaid	258 620 (2007) [1]
Keelesugulus	araukaani keelkond
Keelekoodid	
ISO 639-1	arn

Sisukord

Arvsõnad

üks	kaks	kolm	neli	viis	kuus	seitse	kaheksa	üheksa	kümme
kiñe	epu	küla	meli	kechu	kayu	reqle	pura	aylla	mari

Keelenäide

iñché ñi ñuke ngüm y – 'mu ema nuttis' *leli e n ew ñi ñuke* – 'mu ema vaatas mind'[2]

Grammatika

Maputše keeles on 6 vokaali: a, e , i, o, u ja ɨ. Viimast hääldatakse kas ü, v või ï , olenevalt tähestikust. On mitu erinevat tähestikku, kõik kasutavad ladina kirjasüsteemi.

Häälik	Koondtähestik	Ragileo tähestik	Nhewenh tähestik	Azumchefi tähestik
/p/	p	p	p	p
/t̪/	ṯ	*	td	*
/t/	t	t	t	t
/k/	k	k	k	k
/tʃ/	ch	c	ch	ch
/tʂ/	tr	x	tr	tx
/f/	f	f	f	f
/θ/	d	z	sd	z
/s/	s	s	*	s
/ʃ/	sh	*	sh	sh
/m/	m	m	m	m
/n̪/	ṉ	h	nd	nh
/n/	n	n	n	n
/ɲ/	ñ	ñ	nh, ñ	ñ
/ŋ/	ng	g	g	g
/w/	w	w	w	w
/j/	y	y	j	y
/ɣ/ or /ɰ/	g	q	q	q
/ɻ/	r	r	r	r
/l̪/	ḻ	b	ld	lh
/l/	l	l	l	l
/ʎ/	ll	j	lh	ll

Mapudunguni keeles ei tehta vahet helitute ja heliliste klusiilide vahel. Tavaline sõnade järjekord Mapudunguni keeles on alus, öeldis ja sihitis.[3]

Nimisõnu on kahte sorti: elusaid ja elutuid objekte märkivad.

Küsivad asesõnad on *iney* 'kes', *chem* 'mis', *chumül* 'millal', *chew* 'kes', *chum(ngechi)* 'kuidas' ja *chumngelu* 'miks'.

Ei ole eraldi lihtminevikku ega täisminevikku. Ei ole ka käskivat kõneviisi. Kasutatakse jambi värsimõõtu.[3]

Mapudunguni keeles on kaks käänet: nominatiivne ja obliikvakääne.[4]

Eraldi mees- ja naissugu ei ole. Tegusõnad on kolmes isikus: esimene isik, teine isik, kolmas isik. On kolm grammatilist arvu: ainsus, kaksus (duaal) ja mitmus.[3]

		Number		
		Ainsus	Duaal	Mitmus

Isik	**Esimene**	***konün*** (< kon-n)	***koniyu*** (< kon-i-i-u)	***koniyiñ*** (< kon-i-i-n)
	Teine	***konimi*** (< kon-i-m-i)	***konimu*** (< kon-i-m-u)	***konimün*** (< kon-i-m-n)
	Kolmas	***koni*** (< kon-i-0-0)	***koningu*** (< kon-i-ng-u)	***koningün*** (< kon-i-ng-n)

Viited

1. http://www.ethnologue.com/language/arn
2. http://wals.info/valuesets/99A-map
3. http://wals.info/languoid/lect/wals_code_map
4. http://wals.info/chapter/49